

УДК 332

Г. В. Васильченко

кандидат економічних наук, доцент
Національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ

С. М. Васильченко

кандидат економічних наук, доцент

Б. М. Стефанишин

асистент
Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

У статті проаналізовано фактори інвестиційної привабливості регіонів в умовах глобалізації економіки. Західний регіон України в останні роки демонструє значний прогрес у рейтингах інвестиційної привабливості. Доведено, що основними факторами інвестиційної привабливості регіону в середньостроковій перспективі сьогодні виступають так звані "м'які фактори" виробництва: діловий клімат, ефективність державних органів, адміністративні процедури, дискримінація прав власності, корупція, податки та збори, відкритість влади та ін. Таке припущення підтверджують отримані результати проведеного опитування серед представників місцевих адміністрацій у межах проекту "Школа залучення інвестицій для західноукраїнських органів місцевої влади".

Ключові слова: інвестиційна привабливість регіону, "м'які фактори", "жорсткі фактори".

I. Вступ

Західний регіон України останніми роками демонструє значний прогрес у рейтингах інвестиційної привабливості. Так, за даними дослідження, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології у партнерстві з Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій, Львівська та Івано-Франківська області стали лідерами в Україні за показником Індексу інвестиційної привабливості регіонів у 2013 р., отримавши найвищі значення індексу (1,601 і 1,478 відповідно). Варто зауважити, що у 2012 р. Львівська область посідала 2-у позицію, поступившись Харківській області, а Івано-Франківська – лише 15-у [4, с. 7]. Поліпшили також свої показники й інші області Західної України: Тернопільська область перемістилася з 17-ої на 11-у, Волинська – з 19-ої на 7-у, Хмельницька – з 22-ої на 19-у, Чернівецька – з останньої 27-ої на 26-у позицію. Виключенням стали лише дві області – Закарпатська та Рівненська, які знизили свої показники інвестиційної привабливості, спустившись з 10-ої на 24-у та з 8-ої на 14-у позиції відповідно. Натомість всі без виключення області Східної України – традиційні лідери рейтингу – Харківська, Донецька та Луганська області втрачають свої провідні позиції. За цей період лідер рейтингу Хар-

ківщина перемістилась з 1-го на 8-е, Донецька – з 3-го на 22-е, а Луганська область – з 9-го на 23-е місце в рейтингу Індексу інвестиційної привабливості [5, с. 6].

II. Постановка завдання

Мета статті – пояснити такі зрушення в інвестиційній привабливості регіонів України.

III. Результати

Глобалізаційні процеси в сучасній міжнародній економіці вносять суттєві зміни в усталені уявлення про принципи функціонування економічних механізмів національних економік. Зазвичай суб'єктами міжнародної конкуренції виступали держави. Але вже наприкінці ХХ ст., коли внаслідок глобалізації суб'єктами міжнародних економічних процесів стають окремі підприємства, все миттєво змінюється. М. Протер у своїй праці "Конкуренція" зазначає: "Конкуренція дає змогу компаніям звідки завгодно отримувати капітали, товари, технології. Уряд втрачає свій вплив на конкуренцію, порівняно з силами, які діють у світових масштабах" [3, с. 256]. Конкурентна боротьба за фактори виробництва в умовах глобалізації переміщується на місцевий рівень. Окремі підприємства, локалізовані в певних місцевих громадах, стають суб'єктами міжнародної конкуренції. Так, боротьба за ресурси переноситься з національного на місцевий рівень. Тому сьогодні доцільно говорити не про міжнародну конкуренцію, а про міжрегіональну конкуренцію за потоки транснаціо-

нального капіталу, який у сучасних умовах стає основним фактором економічного росту [1; 2]. Як наслідок – вища інвестиційна привабливість та кращі передумови економічного росту формуються в тих регіонах, які спроможні створити кращі умови для залучення прямих іноземних інвестицій.

Що означатиме поняття “кращі умови” для сучасного транснаціонального капіталу? Відповідно до класичної економічної теорії та теорії Хекшера-Оліна, країна буде експортувати ті товари, для виробництва яких інтенсивно використовуються надлишкові ресурси. Ця доктрина, яка сформована в концепціях А. Сміта та Д. Рікардо в сучасних умовах, зазначає М. Портер, є “у кращому випадку неповною, а в гіршому – невірною. У складних галузях, які є підґрунтям будь-якої розвинутої економіки, країна не наслідуює, а створює найсуттєвіші фактори виробництва, такі як робоча сила, або науково-технічна база виробництва” [3, с. 227]. Серед таких факторів виробництва найгнучкішими, придатними до швидких змін є так звані “м’які фактори”. А відтак, на наш погляд, зміна інвестиційної привабливості регіону сьогодні все більше залежить від змін саме цих “м’яких” факторів, до яких належать діловий клімат, ефективність державних органів, адміністративні процедури, дискримінація прав власності, корупція, податки та збори, відкритість влади та ін. Покращення якості цих факторів не вимагає значних коштів і часу, перебуває, переважно, в компетенції місцевої влади і громади, а отже, мають високу мобільність і можуть змінитись швидко, покращуючи тим самим інвестиційне середовище регіону. В свою чергу, “жорсткі фактори” – природні ресурси, трудові ресурси, інноваційний потенціал, споживчий сегмент, інфраструктура, бізнес-сегмент – або вичерпні, або вимагають постійних капіталовкладень для підтримання їх кількості і якості, а тому втрачають свій потенціал в умовах тривалої економічної кризи.

Внаслідок як об’єктивних, так і суб’єктивних обставин, які склалися в Україні, регіонам, що мали перевагу у таких “жорстких” факторах, не вдалось останніми роками утримати їх на належному рівні. Дезінвестування і, отже, деіндустріалізація та падіння інноваційності виробництва, занедбання інфраструктури, скорочення споживчого сегменту, втрата людського капіталу стали характерними ознаками економіки в індустріальних, традиційно інвестиційно привабливих регіонах країни. Натомість у західних регіонах України, де більшість “жорстких” факторів були й раніше відсутніми, більшу увагу стали приділяти “м’яким” факторам як

практично єдиному доступному фактору зростання інвестиційної привабливості регіону в середньостроковій перспективі.

Таке припущення підтверджують отримані результати проведеного нами опитування серед представників місцевих адміністрацій з 10 червня по 13 липня 2014 р. у межах проекту “Школа залучення інвестицій для західноукраїнських органів місцевої влади”. В опитуванні щодо залучення іноземних інвестицій брали участь представники 45-ти малих міст Західної України з чисельністю 10–50 тис. населення. Отриману вибірку для аналізу повністю можна вважати репрезентативною, оскільки кількість малих міст у Західній Україні, які відповідають встановленим критеріям, становить близько 70.

Запитання, які були запропоновані в опитувальній анкеті, стосувались оцінювання можливостей міст у залученні іноземних інвестицій і були сформовані у 4 групи: оцінювання потенціалу міста у сфері залучення іноземних інвестицій, оцінювання готовності територій, оцінювання адміністративного обслуговування підприємців, оцінювання взаємодії міської влади з підприємницькими організаціями та інституціями, які підтримують підприємництво. Опитувальна анкета містила 33 запитання закритого й відкритого типу. Запитання закритого типу – дали змогу провести насамперед кількісне оцінювання ситуації, запитання відкритого типу – якісне оцінювання. Наведемо деякі з отриманих результатів дослідження.

Так, основними перешкодами залучення іноземних інвестицій респонденти вважають правові бар’єри (тривалий “час виходу на ринок”, обтяжливі дозвільні процедури введення в експлуатацію, складні процедури ведення бізнесу, відсутність правових гарантій), бюрократичні бар’єри (відсутність організаційного супроводу інвестора, обмежений доступ до інформації), а також фінансові (обмежені джерела фінансування діяльності, відсутність податкових пільг) та інфраструктурні бар’єри (погана транспортна доступність, низький рівень якості господарської інфраструктури (водопостачання та водовідведення, забезпечення електрикою, відсутність індустріальних парків) (рис. 1).

Враховуючи ріст інвестиційної привабливості західних регіонів країни за останні роки, цікаво порівняти висунуті припущення щодо значущості “м’яких” факторів з відповідями опитаних респондентів (рис. 2). Як і очікувалось, значна частина заходів, які здійснювали місцеві органи влади, мали першочерговий вплив на поліпшення “м’яких” факторів залучення іноземних інвестицій: започаткування бізнесу, доступ до інформації, вільні земельні ділянки тощо.

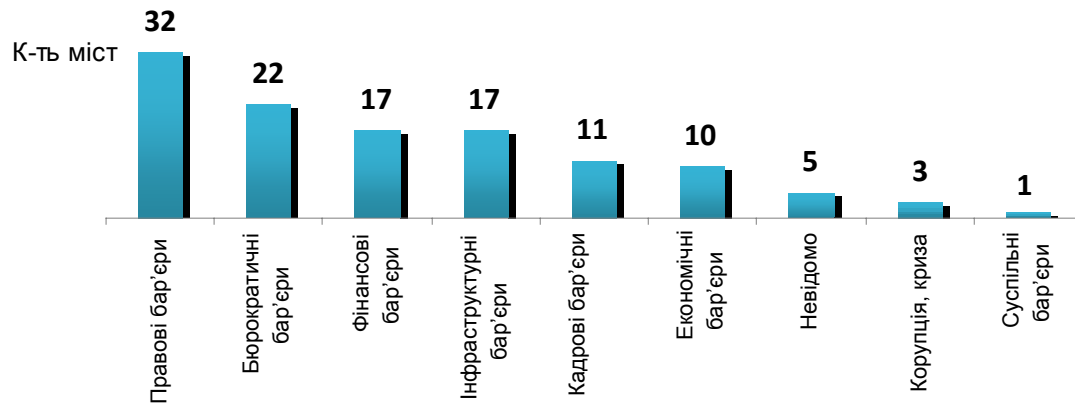

Рис. 1. Основні бар'єри на шляху залучення іноземних інвестицій

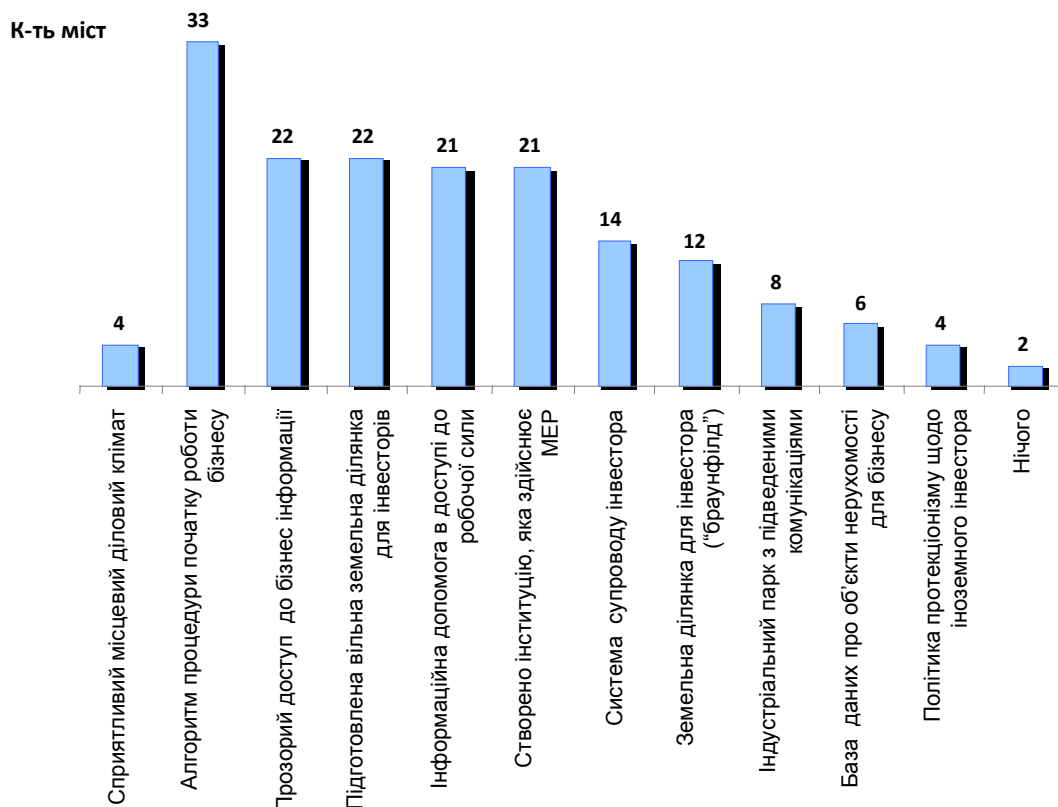

Рис. 2. Виконані заходи міста для залучення інвестицій

Крім того, на запитання: "Чи зацікавлені іноземні інвестори в допомозі влади?" – 45 міст відповіли "так", 16 з яких описали зацікавленість іноземних інвесторів. На їх погляд, ця зацікавленість полягає насамперед у тому, щоб держава забезпечила супровід та інформаційну підтримку іноземному інвестору у відкритті та започаткуванні бізнесу, прозорість, захист від корупції, гарантії безпеки діяльності та захисту інвестицій, доступ до бізнес орієнтованої інформації та інформації про нерухомість, придатну для бізнесу; а також сприяла в питаннях виділення землі, оформлення всіх необхідних,

у тому числі дозвільних документів, підбору кадрів; ввела обмеження на перевірки й відмінила ввізне мито, запровадила пільги, дотації чи фінансову підтримку для нових інвестицій.

Цікаво зазначити, що оцінюючи фактори, які найбільше впливають на інвестиційну привабливість міста, респонденти не згадували традиційні вимоги підприємців про необхідність часткового відшкодування витрат чи фінансування фондів підтримки підприємництва, а звертали увагу знову-таки на розвиток "м'яких" факторів залучення інвестицій (рис. 3).

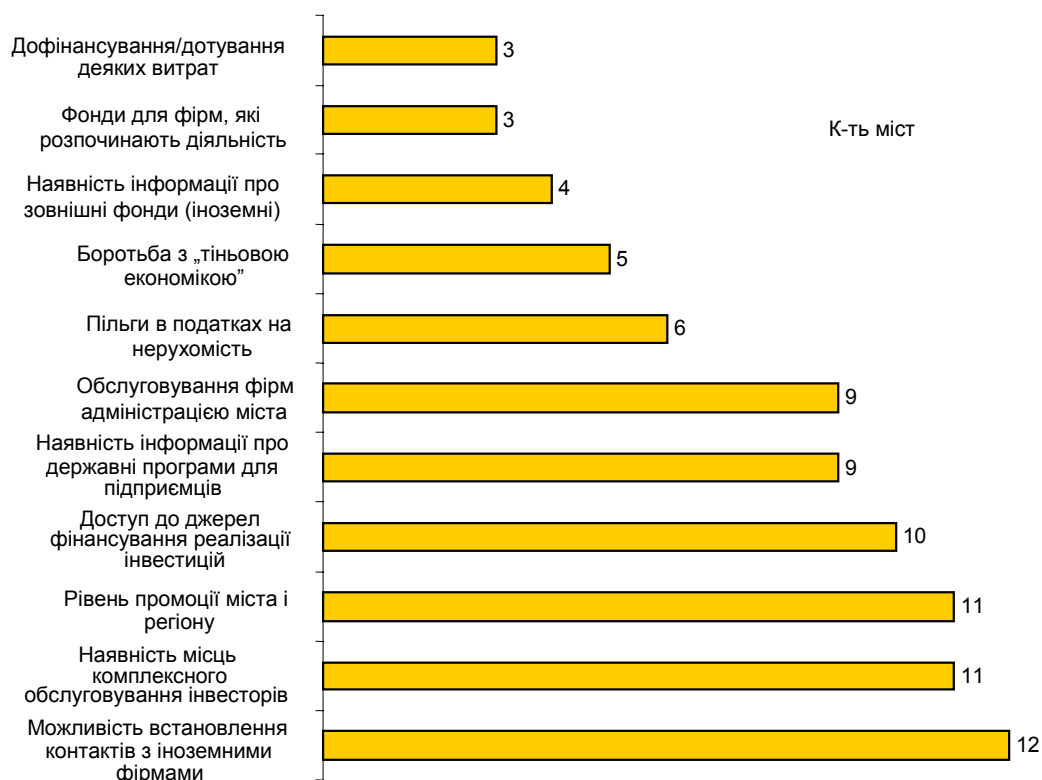

Рис. 3. Чинники, які найкраще впливають на залучення інвестицій у місто

IV. Висновки

Аналіз результатів опитування щодо потенціалу малих міст Західної України з чисельністю 10–50 тис. населення щодо залучення іноземних інвестицій показав, що провідну роль у цьому процесі все більше відіграють так звані “м’які” фактори: правові та фінансові бар’єри, бюрократичні процедури тощо. Особливу увагу слід приділити проблемам землевідведення під господарську забудову та фізичної обмеженості земельних ділянок місцевих громад. Цю проблему можна вирішити за умови проведення територіально-адміністративної реформи або співпраці територіальних громад, коли органи місцевого самоврядування зможуть узгоджувати межі населених пунктів з метою залучення іноземних інвестицій.

Список використаної літератури

1. Васильченко Г. В. Глобалізація світової економіки та локалізація економічного розвитку / Г. В. Васильченко, С. М. Васильченко // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – Чернівці: ЧТЕІ КНТУ, 2013. – Вип. III (51). Економічні науки. – С. 45–50.
2. Васильченко С. М. Конкурентоспроможність, прямі іноземні інвестиції та економічний ріст в умовах глобалізації світового господарства: національний та регіональний аспекти / С. М. Васильченко // Регіональна система соціально-економічного розвитку України: монографія / за ред. Н. І. Пилипів, В. В. Стефанін. – Івано-Франківськ: Видавець Віктор Дяків, 2012. – С. 287–299.
3. Портер М. Конкуренція / М. Портер; пер. с англ. – Москва: Вільямс, 2005. – 608 с.
4. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів. – Київ: Київський міжнародний інститут соціології та Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2013. – 47 с.
5. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів. – Київ: Київський міжнародний інститут соціології та Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2014. – 48 с.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2014.

Васильченко Г. В., Васильченко С. М., Стефанишин Б. М. Инвестиционная привлекательность регионов в условиях глобализации экономики

В статье проанализированы факторы инвестиционной привлекательности регионов в условиях глобализации экономики. Западный регион Украины в последние годы демонстрирует значительный прогресс в рейтингах инвестиционной привлекательности. Доказано, что основными факторами инвестиционной привлекательности регионов в среднесрочной перс-

пективе сегодня выступают так называемые “мягкие факторы” производства: деловой климат, эффективность государственных органов, административные процедуры, дискриминация прав собственности, коррупция, налоги и сборы, открытость власти и пр. Такое предположение подтверждают полученные результаты проведённого опроса среди представителей местных администраций в рамках проекта “Школа привлечения инвестиций для западно-украинских органов местной власти”.

Ключевые слова: инвестиционная привлекательность региона, “мягкие факторы”, “жесткие факторы”.

Vasylchenko G., Vasylchenko S., Stefanishin B. Investment Attractiveness of Regions Under Conditions of Globalization of Economy

The factors of investment attractiveness of regions under conditions of globalization of economy are analyzed in the article. The Western region of Ukraine in the last years demonstrates considerable progress according to rating of investment attractiveness. Lviv and Ivano-Frankivsk regions became the leaders in Ukraine according to the Index of investment attractiveness of regions in 2013. The authors of the article lead to supposition that the basic factors of investment attractiveness of a region in a mid-term prospect today are the so-called “soft factors” of production: business climate, efficiency of public bodies, administrative procedures, discrimination of ownership rights, corruption, taxes and collections, openness of power bodies, etc. Increase in the quality of these factors, in the opinion of the authors, does not require considerable money and time, and are mainly in competence of local authorities and society, and thus have high mobility and can change quickly, improving the investment environment of the region. In its turn “hard factors” are natural resources, labour resources, innovative potential, consumer segment, infrastructure, business segment or require permanent capital investments for maintenance of their amount and quality and that is why lose the potential in the conditions of the protracted economic crisis. The authors of the article confirm such suppositions with the results obtained during the interview conducted among the representatives of local administrations within the framework of “School of involvement of investments for the Western Ukrainian bodies of local authorities” Project. In the interview in view to involve foreign investments the representatives of 45 small cities of Western Ukraine with population of 10–50 thousand people took part. The analysis of the results of the interview concerning the potential of small cities of Western Ukraine concerning involvement of foreign investments showed that the leading role in this process is more and more played by the so-called “soft” factors. Among them special attention is recommended to pay to the problems of land use for economic construction and physical limitation of land plots of local communities.

Key words: investment attractiveness of regions, “soft factors”, “hard factors”.